Beydebâ'nın Anlatıları

Kelile ve Dimne (7) - Maymun ile Kaplumbağa



Önceki Bölüm: Kelile v e Dimne (VIII) - Baykuş İleKargalar

Hükümdar Debşelîm Filozof Beydebâ'ya dedi ki:

- Bu hikayeyi dinledim... Şimdi anlat bakalım, dileği peşinde epey koştuktan sonra tam kavuştuğu anda kaybeden kişinin hikayesini.

Filozof:

- İnanın hükümdarım, bir amaç peşinde sürekli koşmak onu elde ettikten sonra korumaktan daha kolaydır. İsteğine kavuştuktan sonra elinden kaçıran adam, kaplumbağanın başına gelen musibete müptelâ olur.

Hükümdar sordu:

- Bu nasıl olmuş?

Beydebâ başladı anlatmaya:

- Anlatırlar ki maymunların başında Mahir diye bir kral varmış. Yıllar geçip Mahir ihtiyarlayınca hanedandan genç ve kuvvetli bir maymun çıkmış siyaset sahnesine, Mahir'in üzerine yürüyüp yenmiş onu ve tahta oturmuş.



Mahir bölgeden kaçıyor ve kendi başına atılıyor yollara. Nihayet deniz kenarında elverişli bir mıntıka buluyor, incir ağaçlarından birine yerleşiyor.

Mahir bir gün ağaçta karnını doyururken bir incir düşüyor suya; tatlı ve ahenkli bir cup sesi çıkıyor...

Böylece Mahir yemek yerken her zaman suya incir bırakmaya başlamış. Neşeyle incir fırlatıyormuş suya. Civarda yaşayan bir kaplumbağa da ağaçtan düşen incirle besleniyormuş. Maymunun suya incir atma âdeti kökleşince kaplumbağa yukarıdakinin özellikle bu işi yaptığını, arada dostluk bağı tesis etmek için böyle davrandığını zannetmeye başlamış.

Böylece kaplumbağa maymunla arkadaş olmak istiyor, ona açıyor meseleyi ve hakikaten iki komşu arasında sıkı bir dostluk kuruluyor.

Bu arada kaplumbağanın evinde yolunu gözleyen bir hatunu vardır. Beyefendi maymunla ünsiyet peyda edince evi ocağı unutuyor ve kadın endişelenmeye başlıyor. Bu adam nerede kaldı diye komşu kadına dert yanıyor:

- Korkuyorum, ya bir felâkete uğradıysa? Ya bir tuzağa düşmüşse?

Komşu kadın bilmiş bilmiş cevap yetiştiriyor:

- Senin bey deniz kenarında. Bir maymunu dost tutmuş... Maymun da onu seviyor hani; onunla yiyip içiyor. Kocanı senden ayıran şıllık odur! Şimdi sen maymunu mahvetmezsen kocanı getiremezsin yanına.

Dertli eş soruvermiş:

- Bunu nasıl becereceğim?

Bilgiç kaplumbağa komşu akıl vermiş:

- Kocan nihayet gelecek. O kapıdan adımım attıkta sen ahlayıp vahlayacaksın. O seni gamlı görünce soracak "ne oldu?" diye. Sen de "Doktorlar derdimin çaresinin maymun yüreği olduğunu söylediler." diyeceksin.

Hakikaten avare kaplumbağa bir müddet sonra evine döner, karısını üzüntülü bulur: "Seni mahzun görüyorum, neden?" diye sorar. Kaplumbağa komşu cevap verir oracıkta:

- Karın hasta. Doktorların demesi o ki ancak bir maymun yüreği onu iyileştirebilirmiş. Başka devası yokmuş bu ölümcül hastalığın!

Kaplumbağa cevap vermiş:

- Zor, hakikaten zor bir iş!... Suda rızkımızı ararken maymun yüreğini nasıl bulacağız? Ancak dostumu tuzağa düşürerek problemi halledeceğim.

Böylece su kenarına giden kaplumbağa orada maymunla karşılaşır. Maymun bu ani kayboluştan şüphelenmiştir; merakla sorar:

- Can dostum, nerelerdeydin?

Kaplumbağa:

- Endişelenme, dostluğumuza gölge düşmedi. Senin yağdırdığın ihsan beni utandırmıştır. Bunca iyiliğe nasıl karşılık vereceğimi bilemiyorum doğrusu... Lütfedip evime gelirsen herhalde telâfi ederim bunu. Benim mekanım meyvesi bol, cennet gibi bir adadadır. Gel sırtıma bin, seni oraya taşıyayım.

Maymun sevinir. Ağaçtan sıçraya sıçraya inip kaplumbağanın sırtına konar. O da onu suda taşımaya başlar.



Epey ilerleyip suya dalmayı düşündüğü sırada kaplumbağa birden pişmanlık hisseder kalbinde; çirkin niyetinden hicap duyarak başını önüne eğer.

Maymun merakla sorar:

- Can dostum!... Seni sessiz ve gamlı görünüyorum. Neden?

Kaplumbağa acıyla cevap verir:

- Kederimin sebebi şu: Eşim ağır hastadır. Bu meseleyi hatırlayınca evimde sana yeterince ikramda bulunamayacağımı düşündüm ve üzüldüm.

Maymun cevap verir:

- Boş ver! Ben biliyorum ya senin beni misafir etmek istediğini! Bu samimi arzun yeter bana; tekellüf etmen gerekmez...

Kaplumbağa

- Evet, haklısın! der ama ikinci defa durur...

Bu sefer maymun kuşkulanır. Kendi kendine derin tahlillere dalar: *"Kaplumbağanın şu garip duruşu ve gecikişi mutlaka mühim bir amaç için... Onun gönlü bana karşı değişti herhalde... Bana bir hainlik etmesinden korkuyorum. Zira kalpten daha hızlı inkılab eden, hemen dönüveren ne var dünyada? Derler ya: Akıllı adam her sözde her bakışta, her oturup kalkışta hem ailesinin hem de kardeş ve dostlarının ruhunda vuku bulan değişimden bihaber kalmamaya çalışmalı. Zira dışa vuran alâmetlerdir bu davranışlar; kalplerde gizlenen asıl niyeti teşhis etmeye yardımcı olurlar. Bilginler diyor ki: Bir adam dostundan şüphelendi mi ondan korunmayı bilmeli, ihtiyatlı davranmalı; dostunun tavırlarından, bakışlarından anlamalı niyetini. Eğer tahmini doğru çıkarsa atik davranır, kurtulur. Boş, asılsız bir kuşkuysa içindeki, zarar gelmez ihtiyattan..."*

Bu iç hesaplaşmayı yaşayan maymun, kaplumbağaya dedi ki:

- Seni durduran ne? Bakıyorum yine kendi kendine mırıldanıyor gibisin. Ziyadesiyle kederli görünüyorsun.

Kaplumbağa:

- Seni evime davet ettim ama eşim hasta olduğu için beklediğin karşılamayı yapamayacağım. Bu yüzden mahzunum.

Maymun:

- Üzülme. Keder sana çare sağlamaz. Derhal eşini iyileştirecek ilaçları araştır.

Eski bilgelerden gelen bir söz vardır: "Zengin adam servetini üç yerde rahatça harcayabilmeli: Tanrı için yardımda, ciddî bir ihtiyacını karşılarken ve kadınlar uğruna!"

Kaplumbağa:

- Doğru söylüyorsun! Şimdi gelelim asıl meseleye… Doktorlar eşimin ancak maymun yüreği ile şifa bulacağını bildirdi.

Maymun bunu duyar duymaz kendi kendine demiş ki:

"Eyvah! Yaşım ilerledi, epey tecrübe kazandım ama ihtiras ve açgözlülük belâsından kurtulabilmiş değilim. Ne büyük bir tehlike ile karşı karşıya kaldım şimdi. Şu söz ne kadar da doğru: Kanaatkâr kişi elindeki ile idare etmesini bilir; huzur içinde yaşar. İhtiraslı, aç gözlü kişi ise her zaman yorgundur; her zaman güçlüklerle karşılaşır. Bu belâyı atlatmak için aklımı kullanmalıyım."

Maymun, kaplumbağaya der ki:

- Benim evimdeyken niye açmadın bu konuyu?... Yüreğimi yanıma alırdım hemen. Belki senin malûmun değildir: Maymun halkında kesin bir töredir; birimiz dostunu ziyaret ettiğinde kalbini ailesinin yanında veya evinde bırakır. Ta ki ziyaret edilen kişinin ailesine, haremine baktığımızda kalplerimiz yokmuş gibi davranalım; ona meyletmekten kurtulalım.

Kaplumbağa:

- Peki, şu anda nerede kalbin?

Maymun:

- Ağaçta bıraktım... Beni ağaca geri götürürsen hemen veririm onu sana.

Kaplumbağa için için sevinir. Kendi kendine der ki: *"Ona hıyanet etmeme, tuzak kurmama gerek kalmadan mesele halloldu; dostum talebimi kabul etti!"*

Bu hislerle maymunu alır, gerisin geriye sahile götürür. Karaya iyice yaklaştığında maymun hemen sıçrar, ağacın dalına atlar.

*** * ***

Kaplumbağa aşağıda epey bir zaman bekler; ne gelen var, ne de kalp getiren! Dayanamayıp seslenir:

- Hey dostum!... Yüreğini yanına al da in artık. Beni çok beklettin. Maymun ağaçtan cevap verir:

-Geçti artık, geçti!... Beni şu meşhur eşek mi sandın; çakal onun kalbi ve kulakları olmadığını sanmış hani!...

Kaplumbağa:

- Bu hikaye de neyin nesi? diye sorar.



Maymun alır sözü:

- Anlatırlar ki ormanda av peşinde koşan aslanın yanında her zaman onun artıklarıyla beslenen bir çakal bulunurmuş. Aslan şiddetli bir uyuz hastalığına yakalanınca takati kesilmiş; ava filan çıkamaz olmuş...

Çakal demiş ki ona:

- Ne oldu ey yırtıcılar şahı! Eskisi gibi değilsin.

Aslan:

- Beni bitiren uyuz hastalığıdır! Ancak eşek yüreği ve kulakları çare olur bana.

Çakal:

- Kolay! Falan yerde bir çamaşırcı var. Onun elbiseleri taşırken kullandığı eşeği getiririm sana.

Bu sözlerden sonra yola koyulan çakal o eşeğe yanaşır, selam verir ve der ki:

- Bakıyorum da pek zayıfsın eşek kardeş!

- Efendim bana doğru dürüst bir şey yedirmiyor ki!

- Peki, hâlâ nasıl kalıyorsun onun yanında?

- Nasıl kaçayım ondan? Çaresizim. Nereye gitsem adamın biri yakalıyor beni, canımı yakıyor ve aç bırakıyor!

Çakal:

- Ben seni cennet gibi bir yere götürebilirim; insanlardan uzak mı uzak, ot desen gani!... Ha, unutmadan söyleyeyim: Orada bir dişi eşek var ki dilberlik; şen-şakraklık ve semizlik bakımında onun gibisi yoktur; hiçbir göz görmemiştir onu; hiçbir el değememiştir ona!

Eşek cevap verdi:

- Vay be!... Niye oraya gitmeyelim ki?

Çakal eşeği aldığı gibi aslanın bölgesine götürdü. Kendisi önde yürüdü, ormanı geçerek aslanın huzuruna çıktı ve eşeğin beklediği yeri haber verdi ona.

Aslan iştahla ilerledi; eşeğin üzerine atıldı ama zayıf ve yavaş davrandığı için beceremedi. Eşek can havliyle fırlayıp kaçtı.

Çakal, aslanın eşeği halledemediğini görünce dedi ki:

- Ey yırtıcılar şahı! Bu kadar da aciz misin yani?



Aslan iştahla konuştu:

- İnan bana, bir kere daha getirsen onu buraya asla kurtulamayacak elimden!

Böylece çakal eşeğin yanına vardı ve dedi ki:

- Ne oldu sana? Galiba karşına çıkan dişi eşek epeydir azdığı için birden istek ve heyecanla sana atıldı. Biraz durabilseydin elbet yumuşayacak, kıvamına gelecekti. Böyle korkmanın da yersiz olduğu anlaşılacaktı.

Eşek bu lâfa kandı. İsteği arttı, yüksek sesle anırdı ve aslana doğru heyecanla koşmaya başladı. Çakal zaten hemen yola çıkmış, önceden aslanın yanına varmış ve şöyle demişti:

- Ona kendini hazırla, tedbirini al! Bu sefer zayıf davranma. Zira kurtulursa elinden bir daha asla kanmaz bana.

Çakalın uyarısı ve tahrikiyle aslan coştu, eşeğin yanına koşmaya başladı. Karşı karşıya geldiklerinde aslan ansızın atladı eşeğe, onu parçaladı ve şöyle dedi çakala:

- Tabipler der ki eşek etini yiyecek olan evvelâ yıkanmalı, temizlenmelidir. Ancak böyle faydası dokunur eşeğin! Şimdi sen eşeğin başında bekçi ol. Ben yıkanıp dönünce onun kalbini ve kulaklarını yerim; geri kalanı da sana bırakırım.

Aslan yıkanıp temizlenmek amacıyla gidince çakal eşeğin başına geçti; kalbini ve kulaklarını yedi hayvanın. Aslanın bu hayvanı uğursuz sayarak etine hiç dokunmayacağını sanıyordu.

Aslan geri dönüp çakala merakla sordu:

- Eşeğin kalbi ve kulakları nerede?

- Bilmiyor musun, onun yüreği ve kulakları olsaydı bir kez ölümden kurtulduktan sonra tekrar aynı hataya düşmez, sana yaklaşmazdı.

*** * ***

Maymun devam etti sözüne:

İşte bu misali veriyorum sana; çakalın kalpsiz ve kulaksız olduğunu izah ettiği şu eşek gibi olmadığımı bilesin diye! Ben o akılsız eşek gibi değilim. Sen bana hile yaptın; ben de benzeri bir hileyle karşılık vererek durumu dengeledim. Derler ya: "Yumuşak söz ile yoldan çıkan kişi ancak bilgiyle telafi eder kaybettiğini."

Kaplumbağa aldı sözü:

- Doğru söylüyorsun! Şu da var ki iyi kişi hatasını görür, bir suç işlediği zaman terbiye edilmekten utanmaz. Zira o sözünde ve eyleminde samimidir. Bir vartaya düşünce kendini toparlamasını bilir; tıpkı ayağı sürçüp yere kapaklanan sonra da hemen toparlanıp kalkan soğukkanlı kişi gibidir o!

*** * ***

Beydebâ aldı sözü:

İşte hükümdarım, ihtiyacı peşinde koşan ve tam elde ettiği anda tekrar onu elden kaçıran kişinin hikayesidir bu.

Âbid ile Gelincik



Önceki Bölüm: Kelile ve Dimne (IX) - Maymun ile Kaplumbağa

Hükümdar Debşelîm, filozof Beydebâ'ya dedi ki:

- Bu hikâyeyi dinledim. Şimdi neticeyi düşünmeden işe atılan aceleci adamın hikâyesini anlat.

Filozof:

- İşini sağlama almadan, etraflıca düşünmeden harekete geçen kişi mutlaka pişman olur. Böyle davranan kişi gelinciği sevdiği halde öldüren âbid gibidir.

Hükümdar:

- Anlat hele, nasıl olmuş bu?

Filozof aldı sözü:

- Anlatırlar ki Gürcan bölgesinde bir âbid yaşarmış. Âbid'in güzel mi güzel bir hatunu varmış. Epey bir zaman çocukları olmamış. Tam ümit kestikleri bir anda kadın hamile kalmış. Kadın sevinçli, adam sevinçli... Âbid hamd etmiş Tanrı'ya çocuğunun erkek olması için dua etmiş ve karısına demiş ki:

- Müjdeler olsun sana! Ben senin gayet vefakâr ve muradımıza uygun bir oğlan doğuracağını umuyorum. Ona en güzel ismi vereceğim, çeşit çeşit mürebbîler tutacağım...

Kadın cevap vermiş:

- Be adam!... Ne olacağını asla bilmediğin bir konuda seni gevezeliğe sevkeden nedir? Böyle boş konuşan kişi, başına yağ bal döken âbide benzer!

Kocası merakla:

- Nasıl olmuş, anlat hele!

Kadın anlatmış:

- Eskilerden gelen bir kıssa işte... Bir zengin tacir, semtindeki âbide her gün bal yağ gönderirmiş. Âbid ihtiyacı kadarını alır, afiyetle yer, artanı bir çömleğe koyarak evin bir köşesindeki direğe asarmış. Gel zaman git zaman bizim âbid bir gün elinde değneği, başucunda asılı çömleği, sırt üstü yatarken derin düşüncelere dalmış: *"Yağ ve bal pahalı yiyecekler... Bu çömlektekini bir altına satarım. O parayla on dişi keçi alırım. Derken bunlar gebe kalır; her beş ayda bir defa yavrular. Çok geçmeden koca bir sürüm olur."* Böyle kurgulamalar üzerinde epey kafa yoran âbid sürünün çoğalma devresiyle ilgili olarak birkaç yılın hesabını yapmış; dört yüzü aşan muhteşem bir keçi sürüsü çıkmış neticede. Artık iyice heyecanlanan âbid kendi kendine demiş ki *"Bu sürüyü satar yüz sığır alırım. Her dört keçiye bir boğa veya inek gelir herhalde. Eh, artık epey bir arazi ve tohum almanın da vakti gelmiş demektir. Rençberler çalıştırırım; boğaları ziraatte, saban işinde kullanırım; ineklerin sütlerini sağar, düvelerimden de istifade ederim. Bu gidişle beş yıl geçmeden müthiş bir servet elde ederim ziraat işinden... Artık şahane lüks bir köşk yapmanın vakti gelmiştir. En güzel cinsinden cariyeler, en çalışkan ve vefakâr cinsten köleler satın alırım. Asil mi asil, güzel mi güzel, sıcak bir hatunla evlendim mi tamam demektir. Oğlum da asil olur; en güzel ismi koyarım ona. Biraz büyüsün, hemen eğitimi için harekete geçerim. Terbiye disiplin ister; olacak canım biraz sıkılık! Eğer bu disiplini kaldırabilirse ne âlâ, yok işi cıvıtırsa değnekle şöyle vururum ona..."*

Âbid böyle heyecanlı hayallerle elindeki değneği havaya kaldırınca direğe asılı çömlek kırılmış ve sermaye(!) şıpır şıpır dökülmüş yüzüne!...

Kadın devam eder.

Bu hikâyeyi akıbeti hayır mı şer mi hiç bilmediğin bir konuda gereksiz lâflar ettiğin için anlattım.

Âbid hanımının anlattığı kıssadan hissesine düşeni almış. Kadın hakikaten sevimli bir oğlan doğurmuş. Baba çok sevinmiş bu işe.

Birkaç gün sonra kadın güzelce temizlenmek için hamama gitmeye niyetlenerek beyine demiş ki:

- Çocuğun yanında kal; ben yıkanıp geleceğim.

Kadın hamama gidince çocukla baba başbaşa kalmışlar. Bu sırada hükümdardan gelen bir elçi tıklatmış kapıyı. Âbid evden çıkarken, küçücük bir yavru iken alıp yetiştirdiği gelinciğe emanet etmiş çocuğunu. Gelincik akıllı mı akıllı bir hayvanmış.

Âbid evi kilitleyip çıktıktan kısa bir süre sonra taşlıkta bir kara yılan zuhur etmiş. Oğlancığa yaklaşmış ve son anda gelincik fark etmiş onu; üzerine atlayıp boğmuş. Yılan paramparça olmuş, gelinciğin ağzı burnu kan içinde kalmış.



Sonra âbid dönmüş. Kapıyı açıp içeri girdikte sevinçli bir eda ile ağzı burnu kan içinde yanına gelen gelinciği görmüş karşısında. O anki heyecan âbidin aklını başından almış. Hele hele eline yüzüne bulaşmış kanları görünce iyice zıvanadan çıkan âbid ansızın değnekle vurmuş gelinciğin kafasına. Ağırdan almamış, durumu incelememiş, birden saldırmış zavallı hayvancığa...

Gelincik oracıkta can vermiş... Âbid iç odalara bakınca çocuğu neşeli ve sağ salim bulmuş; yanı başında da paramparça bir kara yılan…



Meseleyi anlamış; acele davranıp büyük bir hata yaptığı için çıldırasıya üzülmüş, başını duvarlara vurmuş. Diyormuş ki kendi kendine *"N'olaydı da bu çocuk doğmasaydı! Ben de bu zalimliği yapmasaydım sevimli dostuma!"*

O böyle dövünürken karısı girmiş içeriye ve merakla soruvermiş:

- Ne oldu, ne bu hâl?

Âbid gelinciğin vefakârlığını, kendisinin tehevvüre kapılarak hiç tahkik etmeden nasıl bir fecaat işlediğini ağlaya ağlaya anlatmış.

Kadın:

- İşte! Acelenin meyvesi böyle acı olur.

Beydebâ sohbetini şöyle bağladı:

- İşte, ölçüp tartmadan davranan, istediğini hiç düşünmeden alelacele yapıp pişman olanın öyküsüdür bu!

Tarla Faresi ile Kedi



Hükümdar Debşelîm, filozof Beydebâ'ya dedi ki:

- Bu hikâyeyi dinledim. Şimdi anlat bana; yığın yığın hasım tarafından kuşatılarak mutlak bir helâkle karşı karşıya olduğunu anlayınca bir kısım düşmanını kendine dost edip çıkış yolu arayan adamın hikâyesini... Bu adam kaygılardan kurtulmuş, canını kurtarmış ve evvelce anlaştığı bazı düşmanlara vefakâr davranmıştır.

Beydebâ aldı sözü:

- Ne dostluk ne düşmanlık sabit kalır; aynı hâl üzere daim değildir. An gelir dostluk nefrete, husumet sevgiye dönüşür. Bu mevzuda öyle çok misal var ki!... Akıllı ve basiretli kişi derhal tedbirini alır. Duruma göre nasıl hareket edeceğini bilir. Düşmandan gelene metanetle karşı koyar; dosttan gelene nezâket ve ihsanla mukabele eder.

Akıllı adam gerektiğinde eski düşmanından yardım isteyebilir. Evvelce ona karşı beslediği itimatsızlık hissi asla basiretini kapamaz. Uyanık kişi korktuğu bir felâketi defetmek için düşmanından da faydalanmasını bilendir. Yeter ki ihtiyatlı, soğukkanlı davransın. Mutlaka amacına erişir.

Bunun misali ortak bir tehlike karşısında birbirleriyle anlaşarak parçayı kurtaran fare ile kedi hikâyesidir.

Hükümdar sordu:

- Bu hikâye nasıl?

Beydebâ başladı anlatmaya:

- Anlatırlar ki muazzam bir ağaç kovuğunda Rûmi adlı bir kedi yaşarmış. Yakında bir fare yuvası varmış, Feridun adlı fareye ait...

Avcılar o mıntıkaya sık sık gelir vahşî hayvan ve kuş avlarmış.

Bir gün bir avcı mutad vechile oraya geliyor, Rûmi'nin yuvasına yakın bir yere kurmuş tuzağını.

Rûmi düşmüş tuzağa.

Fare Feridun o sırada her zamanki korkusuyla *"Rûmi beni yakalayabilir."* diyerek yiyecek aramaya çıkmış.

Orada gezinirken kediyi tuzakta görünce sevinmiş; *"Oh be, hasmımdan kurtuldum!"* demiş ama arkasına dönüp ortalığı kolaçan edince geride onu kapmaya hazır bir gelincik ve ağacın tepesinde gözleriyle onu takip eden bir baykuş görmüş.

Şaşırıp kalmış farecik… Geriye kaçsa gelincik, ileriye gitse kedi, sağa sola hareket etse baykuş kapacak onu!

Kendi kendine mırıldanmış: *"İşte her yanımdan felâketlerle kuşatıldım. Üzerimde ağır bir yük var. Hayatımı sürdürecek gıdayı bulmalıyım. Ancak belâlarla çevriliyim...Şükür rabbime, aklımı kaybetmiş değilim. Şimdi soğukkanlı davranmalı, dehşete düşüp yanlış işler yapmamalıyım. Elim-ayağım birbirine dolaşmadan bir çözüm bulmalıyım.*

Basiretli kişi doğru düşündüğü, etraflıca plan yaptığı zaman fazla kaygılanmaz, asla zekâsını kullanmazlık etmez. Akıl, dibine ulaşılmaz bir umman gibidir.

Belâ, basiretli adamın tüm çabalarını yok edemez, dolayısıyla onu mahvedemez! Ancak şu da bilinmeli:

Ümidin gerçekleşeceğine dair özgüven ve inanç asla onu şımartmamalı, sarhoş etmemelidir.

Etrafımı süzüyorum ve görüyorum ki bu vartayı ancak kediyle anlaşarak atlatabilirim. Zira onun başına gelmiş musibet, aynen veya benzeri bir şekilde benim başıma gelebilir. O benim sözlerimi dinler, ta içimden gelen ifadelerime kulak verir ve ona yardım edebileceğime inanırsa beraber kurtulma şansımız vardır."

Bu uzun süren iç hesaplaşmadan sonra fare kediye yaklaşarak demiş ki:

- Nasılsın?

Kedi:

- Nasıl olacak! Tam senin arzu ettiğin gibi boğazıma kadar belâya gömülmüşüm! Fare:

- Hayır, hayır öyle konuşma. Ben de senin gibi dardayım şu an. Kafamda bulduğum çare ikimizi birden kurtaracak, başka yol bulamıyorum. Sözlerimde yalan yok, hile yok. İşte gelincik senin ardında pusu kurmuş bana; yukarıda baykuş iştahla murakabe ediyor beni.

Her ikisi de bizim düşmanlarımız değil mi? Eğer bana söz verirsen tuzağının iplerini dişlerimle kemirir ve seni kurtarırım. Böylece ikimiz birbirimizi kurtarmış oluruz.

Denizdeki gemi ile yolcular arasındaki ilişki de buna benzer. Onlar gemiyle kurtulur, gemi de onların tedbiri sayesinde batmaktan kurtulur.



Kedi fareyi dinlemiş. Doğru ve samimî davrandığına inanınca demiş ki:

- Doğru söylüyorsun! Ben de ikimizin yardımlaşarak beraber kurtulacağı bir plan üzerinde kafa yoruyordum. Eğer hedefe erişirsen yaşadıkça müteşekkir kalacağım sana.

Fare cevap vermiş:

- Ben sana yaklaşarak bir ip hariç tüm ağı kemireceğim. Eh, ne olur ne olmaz, senden gelecek tehlikeye karşı tek ipi bırakmam normaldir... Hayatımı sağlama almalıyım.

Böylece fare ipleri kemirmeye başlamış. Baykuş ile gelincik ise farenin kediye yaklaştığım görünce ümitlerini kesmiş, çekip gitmişler.

Fare ip kemirme işini ağırdan alınca kedi demiş ki:

- Niçin ipleri gayretli bir şekilde kesmiyorsun? Eğer kendi amacına eriştiğin için sözünden caymış ve benim işimi askıya almışsan, iyi ve kaliteli kişilerin tavrı değildir bu! İyi olan, asla dostunun işini savsaklamaz.

Dostluğumuzun faydasını açıkça gördün, sana yaradı yani... Şimdi beni mükâfatlandırmalı ve eski düşmanlığı tamamen kafandan atabilmelisin!

Yaptığımız anlaşma eski husumeti unutturmalıdır. Kaldı ki vefakârlığın meyvesi fazilettir; hıyanetin akıbeti ise pek elim bir azaptır.

İyi kişi, gördüğü iyiliğe teşekkür etmeyi bilir; kin tutmaz. Gördüğü bir güzel davranış birçok kötülüğü unutturur ona. Eskiler der ki: "En kısa zamanda gelen ceza, hainliğe verilen cezadır. Kim kendisine yalvaranı affetmezse haksızlık etmiş olur."

Fare cevap vermiş:

- Dost iki türlüdür: Bir hedef peşinde olan, diğeri mecbur kalan...

Her ikisi de belirli bir faydanın temini için o konumdadır ve kendilerine bir zarara dokunmaması için azamî gayret sarf ederler.

Bir hedefi olan, daima istekli davranan kişiye güvenilir. Mecburen dostluk makamını işgal edene gelince ona bazen güvenilir bazen da mesafeli bakılır, geri durulur ondan...

Akıllı kişi endişelendiği şeyleri gidermek için ondan faydalanır, ihtiyaçlarım "rehin" alır. Burada kurulan dostluk bağı, peşin menfaat ve umulana kavuşmak içindir.

Ben elbet verdiğim sözü tutacağım sana karşı ama senden sakındığım da bir gerçektir. Zira seninle ittifak etmemize yol açan "ölüm korkusu" seni serbest bırakırken de beni sımsıkı sarmaktadır. Tehlikenin bu sefer senden gelmeyeceği ne malum?...

Kuşkusuz her işin bir zamanı var. Zamanında olmayan işten tat alınmaz! Evet ben senin tüm iplerini kemireceğim; ancak bir tek düğüm bırakacağım, onunla rehin tutacağım seni... Artık benimle uğraşacak vaktin olmadığını gördüğüm zaman kopartacağım onu.

Fare kedinin iplerini kesmeye devam etmiş.
Birden avcı gelmiş; kedi bağırmış:

- İşte, şimdi evet şimdi iplerimi tamamen kesme konusundaki samimiyetin ortaya çıkmalı. Kopar hepsini.

Fare de zaten kemirme işinin sonuna gelmiş. Son ipi de kopardıkta avcıyla burun buruna kalan kedi ağaca ancak tırmanabilmiş.

Fare hemen bir yarığa sinmiş. Avcı hüsrana uğramış, paramparça tuzağını alarak melül mahzun çekip gitmiş.

Sonra fare ortaya çıkmış, kediyi uzaktan süzmüş. Ona pek de yaklaşmak istememiş.
Kedi durur mu, seslenivermiş fareye:

- Ey yüce dost!... Sen benim nezdimde imtihanı kazanmış mutemet birisin. Yaptığın iyiliği, daha güzeli ile karşılayacağım; niye benden sakınıyorsun? Haydi, bitirme dostluğumuzu.

Kardeşliğe son veren elbet mahrum kalır dostluğun en güzel meyvelerinden. Muhatabı da ondan ümit keser, tüm dostlar dağılır çevresinden. Senin iyiliğini asla unutmayacağım. Sen benden de benim dostlarımdan da mükâfat istemeye lâyıksın. Korkma, zararım dokunmaz. Neyim varsa esirgemen senden, yağmur gibi yağdırırım sana!

Kedi bu samimî sözlerinden sonra fareyi inandırmak için çeşitli kanıtlar ileri sürmüş, yeminler etmiş.

Fare almış sözü:

- Nice arkadaşlıklar vardır, sımsıkı gözükür uzaktan bakana. Fakat içyüzü kindir, düşmanlıktır. Böylesi inan, açık düşmanlıktan daha beter. Bundan kaçınmayan kişi, azgın filin dişinde uyuya kalmış iken ansızın kendini yerde bulan ve ayaklar altında ezilen adama benzer.

Dosta niçin "dost" denir?... Faydası umulur da ondan!

Düşmana da zararından endişe edildiği için düşman denir.

Akıllı kişi düşmandan yararlanacağı zaman dost olur ona! Dostunun zarar vermesinden endişe ediyorsa sert davranır, düşman kesilir ona. İyi bak, buzağılar sütten faydalanmak için nasıl dört dönerler analarının çevresinde. Oysa sütten kesildiklerinde hiçbirini göremezsin analarının yanında.

Bazen kişi dostuyla alış verişini keser ve kendisine zarar vereceğinden endişe etmez. Zira aralarında evvelce de köklü bir düşmanlık yoktur. Fakat iki kişi arasına ciddî bir husumet var iken bir ihtiyaçtan, menfaatten ötürü dostluk oluşmuşsa ihtiyaç yerine getirildiği andan itibaren o dostluğun anlamı kalmaz; iki taraf da aslına döner. Suyun ateşte ısındığını görürsün lâkin ateşten ayrıldıktan sonra soğur en kaynar su bile!

Hiç bir düşmanım senin kadar zarar veremez bana. Bir hacetimizi görmek için ittifak etmiştik ve ikimizi birbirine bağlayan problem halloldu. Şimdi ben niye endişe etmeyeyim aslî husumetin geri dönmesinden?

Zayıf, güçlü düşmanının yakınında bir şey yokmuş gibi gezemez. Sıradan biri, azametli ve şerefli bir hasmı karşısında rahatça duruyorsa bu işin sonu pek iyi olmayacaktır. Bilmiyorum, beni "midene indirmen" dışında nasıl bir ihtiyaç için geleceksin yanıma? Ben sana tam güvenmiyorum ve şunu kesin biliyorum ki zayıfın güçlü düşmanından uzak durması, güçlünün zayıfa güvenip kanmasından daha sağlıklı, daha doğru bir tutumdur.

Akıllı kişi, çaresiz kalınca düşmanla da anlaşmayı bilir. Ona güler, iltifat eder, ona itimat ediyormuş gibi gösterir kendini. Sonra işi halloldukta fırsatını bulur bulmaz uzaklaşır oradan. Kısa zamanda inanan ve itimat eden kişi bir daha asla telafi edilemeyecek hatalar işleyebilir. Menfaat karşılığı bir anlaşma yapabilir kurnaz kişi ama karşıdakine asla tam itimat etmez. Onun her dediğine inanmaz. Yanında olsa da tetikte bekler; araya mesafe koyar.

Ben de sana uzaktan dost olacağım. Sana fazla yanaşmayacağım. Evvelce istemiyordum ama senin daha güzel ve daha uzun yaşamanı istiyorum şimdi. Sen de benim hakkımda ancak bu cinsten bir dostluk kurabilir, bu kabil duygular besleyebilirsin. Zira bizim bir araya gelmemize imkân yoktur gerçek hayatta!

Haydi kal sağlıcakla... Sen kendi yoluna, ben kendi yoluma!

Sonraki Bölüm: Kelile ve Dimne (8) - **Hükümdar ile Kuş Fenze**